

тов, сосема успешно ги преминал таквите пречки кои се обусловени од монографската обработка на вакви поодделни региони.

Токму на овој план, вредноста на овој труд е зголемена и од фактот што авторот не се базирал само врз постојната историска литература и емпириските истражувања, што тој самиот ги вршел на гевгелиското подрачје. Тој ги прегледал и използвал архивските фондови во повеќе архивски институции во Скопје и Белград. Сето ова, без сомнение, придонело и научната вредност на трудот да биде поголема. Прибраните податоци, изведените заклучоци и подреденоста на истите во текстот, овозможуваат да се добие достаточна претстава за политичките, општествено-економските и културно-просветните прилики во Гевгелија и во Гевгелискиот крај, кои, според ова што го прочитавме во трудов, имаат соодветно место во нашето минато.

И во композициона смисла, трудот на Владо Картов е сосем успешно поставен и решен. Тој е и наплно усогласен со една современа периодизација на историското минато.

Трудот е поделен на три дела. Во првиот дел, кој се состои од три глави, даден е преглед на Гевгелија и Гевгелискиот крај од Балканските војни до крајот на Првата светска војна; вториот дел содржи четири глави и е обработен периодот помеѓу двете светски војни, а третиот дел од шест глави, за временскиот период од 1941 до 1944 година. На крајот од трудот се поместени и неколку прилози, како и преглед на користени архивски материјали и литература. Во трудов се поместени и приличен број фотографии и факсимили. И ова придонело трудов да биде поинтересен и препорачлив за секоја домашна, училишна или друга библиотека.

Гл. Т.

„ЕДНА МЛАДОСТ“ од Јован Поповски — една трајна историска и културна вредност

„... Јас ќе умрам млад и работ не ќе ми се знае...“

(Сирашо Пинџур)

Така напишал во својот Дневник — овој голем великан на македонската нација пред неколку години од својата најтешка, најмаченичка, најпеколна насилна смрт од раката на бугарскиот фашистички инквизитор, во јануари 1943 година, кога Скопје било обвинено со злостопаното сивило на задушлива магла. Ако еден голем човек по срцето и умот, по чесноста и гордоста, по храброста и готовноста да го даде и својот најмил живот за делото

на слободата и убавиот живот на македонскиот народ, како и за другите народи на Југославија, — како што беше Страшо Пинџур, станал предмет на романсирана обработка од еден свој другар и пријател, инаку забележан публициста и писател, награден и со ноемвриска награда во 1968 година, тогаш тоа е повеќе отколку пофално; тоа е дело за чие остварување и излегување на видело, му должиме трајна благодарност сите ние: и учесниците во НОБ и личните другари и пријатели на овој великан сличен на Гоце, Даме, Јане и Карев, како и сите

млади луѓе на оваа македонска Република, а и целата наша земја!

Писателот на делото „Една младост“ — Јован Поповски својата романизирана биографија ја поделил на 36 поглавја, кратка, содржајна и набиена со квалитетни сугестивни кажувања до висок напон, кои го пленуваат читателот, што е најважно и најзначајно, создава од овој бесмртен лик — вечен пример во понатамошната борба за зачувување и усовршување на македонската слобода на сите полиња — економски, политички, општествени, образовни, културни и уметнички. На оние полиња на кои веќе почнал да се огледува и самиот Страшо, а на кои би создавал чудесии од креација кога сосем случајно би останал жив.

Ова дело — „Една младост“ — е дело на вознемирена и страшно возбудлива совест и свест, на љубов и гнев, на немир и согорувања на самиот автор, уште еднаш, макар по пат на пишување и доживување, да се соживее со својот стар другар и пријател, имајќи прекрасна прилика да поседува, и сè одново и со сè понови импулси и откритија да го чита Дневникот Пинџуров, кого овој наш македонски, и југословенски, и европски, и светски херој го чувал така љубоморно и така загрижено, не ретко изговарајќи вакви зборови пред своите пријатели: „Јонче, крв ќе падне!“, ако би се осмелиле без негово знаење да прелистаат и проверат во неговите човечки и душевни тајни, како и општествени, идејни и политички преокупации.

И навистина, Јован Поповски, ве што и уметнички достоино, искрено и топло, човечки и општествено, историски и судбински врзан за перспективата на македонската нација, а н г а ж и р а н о создал такво дело во кое не само се гледа, туку и до-

живува, скоро физички болно и душевно зрочно, како дишеше човекот — *Страшо*; револуционерот — *Страшо*; вљубен поет — *Страшо*, трагичен, но неизмерно храбар и добар, скроман и мудар, друштвен и културен човек, верен на својата единствена баба Наца, во чии раце пораснал, останувајќи, од раното детство, без татко, погинат во борбите од Првата светска војна, и без мајка, која се премажила.

И тоа со право, пред нас, читателите се извинува писателот на „Една младост“ ако не успеал да создаде она што го сакал, вистински и реално да го прикаже *Страшо Пинџур* во сите негови димензии. Мислам дека е многу чесно, потполно искрено, човечки оправдано, што авторот истакнува дека немал намера да даде историски пресек на настаните; да разјаснува некои политички мигови на времето, односно да ја презентира историјата.

Тој тоа го остава на историчарите, иако створил, всушност, историско дело, како по својата внатрешна содржина од нашата најнова и најславна историја, така и по реализираната вредност на самото дело — кое ќе остане како историска вредност, покрај онаа своја педагошка, етичка и естетска есенција.

Историски факт е — дека на ова дело, чиј автор не претендира на креација во областа на историјата, свое мислење дава човек кој исто така не е историчар, но во Револуцијата и во нејзините натешки денови, во 1941 година, бил со истиот *Страшо* другар и соработник на делото за активно и организирано подготвување на Востанието на народот во Македонија, и тоа во Скопје, каде бугарскиот окупатор ја имал својата ужасна и страшна полициска машина на теророт и инквизицијата,

во чии убиствени тркала луѓето од значење за Покретот би биле до смрт мачени и убивани. Страшо тоа го знаеше и затоа кај сите нас ја вливаше храброста и спремноста да го дадеме животот за слободата, како што се дава розата на девојката.

Затоа овде ќе морам да го кажам она што би требало да го каже секој возрасен човек, младич и девојка на оваа земја, кога ќе заврши со читањето на ова дело: бев како во транс, обземен со трескави мисли со разбранети чувства, со разгорени фантазирања, како и со солзи в очите и по образите, наежен од некое треперење и од возвишеното доживување на трагедијата на овој човек, така добар и поетски нежен.

Јончевиот стил е — фантастично содржаен, импулсивен, динамичен и посебен... Во тој стил живиот човек кого го мачи трагедијата на овој великан на македонската нација, бара истражување во таа смисла, иако и авторот, и сите ние знаеме за таа генерална и кобна причина на многу трагедии во Македонија во текот на НОБ.

Може ли човек — рецензент во овој случај, да каже нешто како забелешка и предлог за следно издание на оваа вредна и прекрасна книга на Јован Поповски? Можеби би требало и да се обидам: сакам да го замолам овој вљубен сведок на историјата на една личност како

што е личноста Страшо Пинџур, подоцна, уште повеќе да истапи како придружник и опсерватор, кој ќе ни го наслика Страшо со свои сликарски дофати кои ги поседува; во цитирањето на Дневникот од својот јунак да направи повеќе свои сликовити, фантазерски и духовни интервенции, дополнувајќи ги, да им даде повеќе димензии и коментари на одделни делови од овој Дневник, кој и така има вечна драж... Јас мислам дека ова не е тешко да се направи, дека тоа Јован Поповски ќе го нареди и врз основа на сопствените мотиви и растежот на креативната инспирација во времето додека ја следи „читателската обработка“ на своето дело.

И како педагог би дал една сугестија на сите училишта во оваа земја, на историчарите и другите наставници: да ги задолжат учениците да ја читаат оваа книга, која, еднаш прифатена, не може со никакви забрани да се одземе од рацете на читателите. Нека го направат тоа: во името на убавината на оваа бесмртна личност, како и на самата вредност која ни ја сервира Јован Поповски, на кого треба, со отворено срце, со чисти емоции, да му се честита и тоа нека биде потстрек и други писатели и публицисти да бараат и обработуваат и други наши светли ликови на Револуцијата.

М. К.

JUGOSLOVENSKI ISTORISKI ČASOPIS (Beograd, Br. 1—2, 1969)

Овој двоброј на органот на Сојузот на историчарите на Југославија за 1969 година е посветен на 50-годишнината на СКЈ. На своите 301 страници донесува поголем број интересни студии и расправи од исто-

риската наука. Првите шест прилози се однесуваат на јубилејот на СКЈ.

Б. Храбак — Комунистичката партија (большевици) на Србите, Хрватите и Словенците, расправа за формирањето и дејноста на југо-